

Obnovené a nové objekty Kulturparku:
Foxtrot, Charlie a Bravo v pozadí Alfa
Restored and new structures in the Kulturpark:
Foxtrot, Charlie and Bravo in the background Alfa

Foto Photo: Ján Krcho, 2013

OD VOJENSKÝCH PEKÁRNÍ PO KULTURPARK K problematike obnovy bývalého areálu vojenských skladov v Košiciach

FROM MILITARY BAKERY TO KULTURPARK: The Problematics of the Regeneration of the Former Military Warehouse Complex in Košice

South of the historic medieval core of Košice, only a few hundred meters from its edge, along ulica Rastislavova across from the Slovak Television complex that also once belonged to the same military installation, there stood a complex of military warehouses, long, empty and hidden behind a brick wall. Its massive cubic volumes created a strangely disturbing impression, hard to understand even after we discovered similar worlds in the architecture of Aldo Rossi, the paintings of Giorgio de Chirico or the poetry of Erik Groch.

On a map dating from around 1885, the site of the military bakery is still indicated as only empty fields outside the city. The complex of the military bakery, and later the military rations storehouse, was built at a single stroke. Its construction and even design were the work of the “Royal and Imperial Military Engineering Command in Košice” (K. und K. Genie-Direction In Kaschau), with the support and supervision of the city authorities. Buildings and wall arose together in short order, from the issuing of the construction permit on 29 April 1893 to the final inspection of the entire complex on 13 October 1895. In 1914, the enclosure of the complex was altered from plans by the only currently identified architect involved, the locally born Gyula Wirth. Dating from the time of construction is a list of blueprints of prepared documentation:

Situations plan (situation)	1 stück
Hauptgebäude (main building)	7 stück
Pumpenhaus (pumping station)	1 stück
Bäckereigebäude (bakeries)	7 stück
Mehldepot (flour storehouse)	3 stück
Haferdepot (oats storehouse)	6 stück
Magazingebäude (warehouses)	9 stück

The contemporary story of the barracks, though, began in 2005, when the city received the area of the “Kulturpark” from the Defence Ministry, transferred free of charge as unnecessary state property. Part of the land, containing the original main building and the site of the never-built oats storehouse, was acquired by a private investor, and one building remained in the ownership of the Slovak Customs Service.

In 2007, work began on preparing the project for Košice’s role as a European Capital of Culture, in which from the very beginning the revitalisation of the former “Cpt. Jaroš Barracks” was the main investment project. As is now general knowledge, the city received the title of European City of Culture 2013 as of 8 September 2008.

In parallel with the process of project preparation, as early as the summer of 2008 the City of Košice requested the Regional Heritage Office of Košice for the preparation of recommendations for declaring four of the buildings in the barracks as national cultural landmarks. Originally, protection was to have extended to the warehouse building (Magazingebäude), pumping station (Pumpenhaus), flour storehouse (Mehldepot) and the bakery (Bäckereigebäude). Included in the protection of the complex (in the plan prepared by Viera Kladeková, Vladimír Sobota and Kamil Alezár) was also protection of the park landscaping and the masonry walls. Not included in the plan was any protection for structures not in the ownership of the city, i.e. the original main building g (Hauptgebäude) and the oats storehouse (Haferdepot). In the end, though, even the process of declaring part of the complex as a national cultural landmark was halted; even more damaging was the end to any further investigation of the heritage values of the complex.

After two rounds of an open international competition – “Architectonic-Urban Plan for the Barracks - KULTURPARK, Košice”, the commission for the plan of reworking the complex was awarded to Irakli Eristavi. Irakli Eristavi, along with other architects from the atelier zerozero, then prepared all stages of project documentation for the renewal. Requirements on the part of the investor regarding the Kulturpark were decided by the Office of the Chief Architect of the city of Košice.

At the heart of the renewal project was the architects’ desire to adapt the old with a proportional introduction of the new, a result visible in the final outcome as well. Yet some of the results

Dr. Ing. arch.
JÁN KRCHO, PhD.
Technická univerzita
v Košiciach
Fakulta umení
Watsonova 4
042 00 Košice
Slovensko
jan.krcho@tuke.sk

results are less positive. During the construction process, the original structure of the pumping station (Pumpenhaus) was completely demolished. Insulation of the massive brick walls was provided by covering the exterior with a thick layer of mineral wool, with copies of the original brick surfaces then glued to it. The sorrowful metaphysics of the buildings of the old barracks were supplemented by the architects using the metaphysics of reflecting the surrounding environment – which could at first appear a well-worn cliché, yet in fact it works well in the proportions of the smaller new structures. The buildings were adapted for purposes of exhibition space, concert halls, administration and accommodation for participants. On the north side, a new square was created, with an underground car park; between the structures is a pleasant public park. Yet more interesting and instructive is the

Južne od stredovekého historického jadra mesta, len niekoľko stoviek metrov od jej hranice, na Rastislavovej ulici, oproti areálu Slovenskej televízie, ktorý dol pôvodne tiež kasárňami, stál roky prázdny, tehlovým múrom ohradený areál vojenských skladov. Pre tieto sklady je priečne prechádzajúca ulica nazvaná skladnou. Jeho masívne kubické hmoty, veľmi redukované – historizujúcimi profilmi rámov otvorov a rímsami – členené priečelia, o ktorých skoro nik nevedel, či sú prázdne, alebo sa v nich niečo ukrýva, pôsobili smutným metafyzickým dojmom, ktorému sme nie veľmi rozumeli, ani potom, keď sme podobný svet objavili v architektúre Alda Rossiho, v odrazoch Giorgio de Chirica alebo v básňach Erika Grocha.

Areál pôvodnej vojenskej pekárne, neskôr potravinových skladov sa odrazu stal hlavným objektom Európskeho hlavného mesta kultúry (EHMK) a najväčšou stavebnou investíciou tejto akcie. Hoci jeho obnova oproti ideálnemu stavu meškala viac ako pol roka, je nesporné, že Kulturpark je tou realizáciou architektonického diela, ktorá z investícií EHMK vyvolala najväčšiu pozornosť laickej verejnosti a aj najviac ohlasov odborníkov. Skúsenosti z obnovy týchto kasární môžu byť na druhej strane užitočné pri obnove ďalších podobných areálov s významným potenciálom rozvoja mesta, ktoré nás čakajú nielen v Košiciach.

view of the results of the whole and experience from a somewhat wider context.

In terms of the adaptation of a former military installation for cultural purposes, there are no immediately evident problems. Indeed, it is likely that, to a large extent, this very idea assisted in winning Košice its City of Culture title for 2013. The first questions start to appear, though, when the values of the structures “re-discovered” in 2005 begin to come into closer detail. It is regrettable that the state assigned the main building (indicated on the original plans as Hauptgebäude) of the overall complex for this “European City of Culture” investment to a private investor. It is also regrettable that it was not possible to address the renewal of the complex in full – and most of all regrettable that the original facades disappeared, buried under insulation and replacement copies.

Na mape z obdobia okolo roku 1885 ^{/1/} sú na mieste pôvodných vojenských pekární ešte iba prázdne polia Safránovej záhrady pred mestom. Najstarší dokument o procese vzniku tohto vojenského areálu je z 12. novembra 1892, keď mestská rada rozhodla o vyvlastnení pozemkov vdovy po Samuelovi Patayovi a Józsefa Vaskora, aby zabezpečili prístup na rozparcelované pozemky plánovaných kasární, zo severnej strany z Alžbetinej okružnej (Erzsébet körút), dnešnej Štúrovej ^{/2/}. Týmto aktom vznikla Szemereho ulica (Szemere Bertalan utca) dnešná Zborovská ulica. Dňa 29. apríla 1893 vydáva mestská rada stavebné povolenie na výstavbu areálu vojenskej pekárne pre Kráľovské a cisárske ženijné veliteľstvo v Košiciach (K. und K. Genie-Direction In Kaschau), ktoré zrejme stavbu projektovalo a aj realizovalo. V povolení mestská rada žiada okrem drobnejších úprav projektu aj o doplnenie statického výpočtu ocelevej konštrukcie a o dodanie kópií dokumentácie, aby mohla na priebeh výstavby dozerať ^{/3/}. Doplnenie kópií plánov žiada magistrát aj listom z 21. júna 1893 ^{/4/}. V liste z 12. októbra 1893 už hrozí zastavením výstavby, ak košické ženijné veliteľstvo plány nedodá. Vojaci napokon dodali kópie plánov až listom zo 7. decembra 1893 ^{/5/}, samotné plány sa dosiaľ nenašli, ale ich zoznam s označeným počtom výkresov z korešpondencie:

Situations plan (situácia)	1 stůck
Hauptgebäude (hlavná budova)	7 stůck
Pumpenhaus (budova čerpadla)	1 stůck
Bäckereigebäude (budova pekárne)	7 stůck
Mehldepot (skládka múky)	3 stůck
Haferdepot (skládka ovsá)	6 stůck
Magazingebäude (budova skladiska)	9 stůck

svedčí o tom, že celý komplex bol postavený naraz. Miesta a označenie jednotlivých objektov poznáme z dvoch návrhov kanalizácie, obidva označené dátumom 9. apríl 1894 ^{16/}. Záznam o schválení plánov kanalizácie pekárskych dielní je pritom ešte z 24. júla 1893 ^{17/}. Dňa 13. októbra 1894 kolauduje mestská rada sklad ovsá (haferdepot), sklad múky (mehldepot) a budovu skladiska (magazingebäude). Kolaudačné rozhodnutie celého

Zdroj Source: Archív mesta Košic, Mapy a plány, III/e16

Plán vyvlastnenia pozemkov vdovy po Samuelovi Patayovi a Józsefa Vaskora, z roku 1892

Plan for expropriation of the lands held by the widow of Samuel Patay and by József Vaskor, 1892

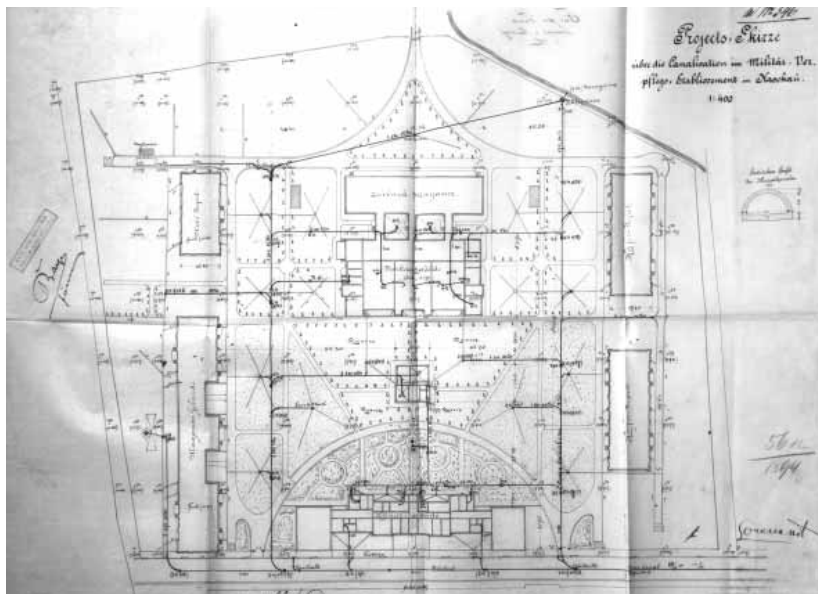
Zdroj Source: Archív mesta Košic, Technické oddelenie mesta Košice

areálu vydala mestská rada až o pol roka neskôr – 11. mája 1895 ^{18/}. O ďalších úpravách sa dozvedáme zo spisov takmer až o ďalších dvadsať rokov neskôr. V roku 1914 navrhuje košický architekt Július (Gyula) Wirth ^{19/} úpravu brány pre vstup električky do areálu vojenskej pekárne, kde navrhne zopakovať formy pilierov s pilastrami na už dokončenom oplotení. (Vstup električky do areálu vojenskej pekárne bol dôležitý preto, lebo tá mala koľaje rovnako široké a prepojené s koľajami železnice, a tak sa tu vyrobené pečivo dalo bez prekladania rozvážať železnicou na potrebné miesta.) Jeho návrh schválila mestská rada 7. júla. 1914. Forma riešenia vstupu pre električkovú trať bola len zopakovaním už použitej formy vstupov do areálu. Po obnove v priebehu dvoch posledných rokov, žiaľ, ostal s pôvodne ucelene vyriešeného oplotenia na južnej strane kasární už len vstup na juhovýchodnej strane vedľa budovy skladov (magazingebäude), všetky ostatné zbúrali.

Areál vojenských pekární, neskôr vojenských potravinových skladov, podľa doteraz známych (uvedených) prameňov bol postavený naraz. Stavalo a aj projektovalo ho Kráľovské a cisárske

Časť plánu mesta Košic, okolo roku 1885, s prázdny pozemkami na mieste neskoršej Vojenskej pekárne. Kassa szab. kir. város térképe, okolo roku 1885

Section of the city plan of Košice, c. 1885, showing the empty lots on the site of the later Military Bakery. Kassa szab. kir. város térképe, c. 1885

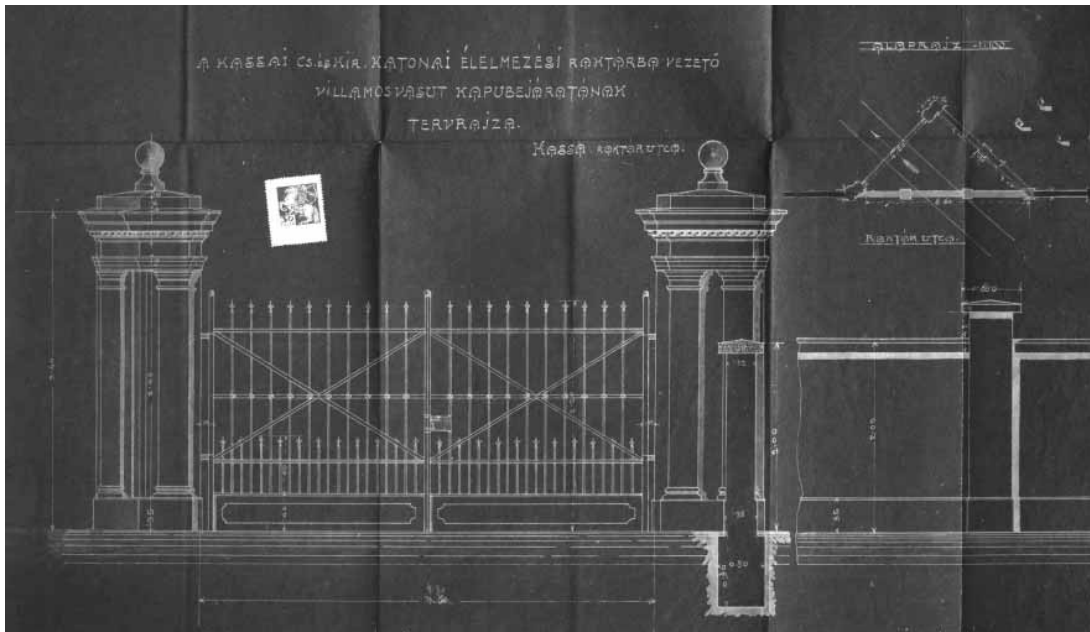
Zdroj Source: Archív mesta Košíc, Technické oddelenie mesta Košice

Plán kanalizácie z roku 1894, s vyznačením jednotlivých objektov vojenskej pekárne

Plan of the sewage system from 1894, with the individual structures of the military bakery indicated

Plán úpravy vstupu do areálu vojenských skladov pre električkovú trať, Gyula Wirth, 1914

Plan for modification of the entrance into the military storehouse complex along the tram line, Gyula Wirth, 1914

Zdroj Source: Archív mesta Košíc (AMK), Technické oddelenie mesta Košice

Potravinové sklady na pláne mesta z roku 1912, Kassa törv. hat. jog. fel. szab. kir. város, belsőségének és környékének átnézeti térképe, 1912

The rations storehouses on the city plan from 1912. Kassa törv. hat. jog. fel. szab. kir. város, belsőségének és környékének átnézeti térképe, 1912

Zdroj Source: Východoslovenské múzeum, mapy a plány R-36168/a/b/c

Pohľad na hlavnú budovu kasární zo strany Skladnej ulice, výrez z pohľadnice pred rokom 1905

View of the main building of the barracks from ulica Skladná, section from a postcard from before 1905

Zdroj Source: <http://muzeum.arcanum.hu/kepslapok/opt/a120529.htm?v=pdf&q=TELP%3D%28kassa%29&a=list>

Celkový diaľkový pohľad na areál kasární z juhu, výrez z pohľadnice z roku 1902

Overall long-distance view of the barracks complex from the south, section from a postcard from 1902

Zdroj Source: <http://muzeum.arcanum.hu/kepslapok/opt/a120529.htm?v=pdf&q=TELP%3D%28kassa%29&a=list>

Pohľadnica Kassa K. u. k. Militär-Verpflegs Magazin, s pohľadom na hlavnú budovu kasární zo Skladnej ulice a s pohľadom zo strechy hlavnej budovy na budovu čerpadla (pumpenhaus) a budovu pekárne (bäckereigebäude), pred rokom 1913

Postcard of the Kassa K. u. k. Militär-Verpflegs Magazin, with a view of the main building of the barracks from ulica Skladná, and a view from the roof of the main building towards the pumping station (Pumpenhaus) and the bakery (Bäckereigebäude), before 1913

Zdroj Source: <http://muzeum.arcanum.hu/kepslapok/opt/a120529.htm?v=pdf&q=TELP%3D%28kassa%29&a=list>

ženijné veliteľstvo v Košiciach (K. und K. Genie-Direction In Kaschau), za podpory a pod dohľadom mesta. Podľa doteraz dostupných prameňov vznikol celý areál aj s oplotením v čase, od stavebného povolenia z 29. apríla 1893 do čiastočnej kolaudácie troch budov skladov 13. októbra 1894, respektíve do kolaudácie celého areálu 13. októbra 1895. Počas výstavby upustili od výstavby plánovanej druhej budovy skladu ovsa v juhovýchodnej časti pozemku, ktorá je už na jednom z plánov kanalizácie vyznačená odlišne a nie je zobrazená ani na pláne mesta z roku 1912. V roku 1914 upravovali oplotenie areálu podľa plánov (zatiaľ jediného známeho architekta areálu) košického rodáka Gyulu Wirtha. Neskôr vznikali v komplexe už len menšie objekty – prístrešky pre autá, vrátnica a podobne.

Terajší príbeh kasární sa začal v roku 2005, keď mesto získalo územie Kulturparku od ministerstva obrany bezodplatným prevodom ako prebytočný majetok štátu^{10/}. V roku 2009 sa mu už

nepodarilo kúpiť jej ďalšiu časť, takže časť pozemku s pôvodnou hlavnou budovou a parcelu na mieste nepostaveného skladu ovsa získal súkromný investor a postavená budova pôvodného skladu ovsa aj s časťou pozemku na severovýchodnej strane parcely ostala vo vlastníctve colnej správy.

V roku 2007 sa začal písať projekt Košice Európske hlavné mesto kultúry, v ktorom bola od začiatku obnova vtedajších kasární kpt. Jaroša hlavným investičným projektom. Ako je známe, mesto získalo titul EHMK 2013 8. septembra 2008.

Súbežne s procesom prípravy projektu už v lete roku 2008 Mesto Košice požiadalo Krajský pamiatkový úrad v Košiciach o vypracovanie podnetu na vyhlásenie štyroch objektov kasární za národné kultúrne pamiatky. Chránené mali byť pôvodné objekty skladu (magazingebäude), čerpadla (pumpenhaus), skládka múky (mehl-depot) a objekt pekárne (beckereigebäude). Súčasťou ochrany areálu (návrh vypracovali Viera Kladeková, Vladimír Sobota a Kamil

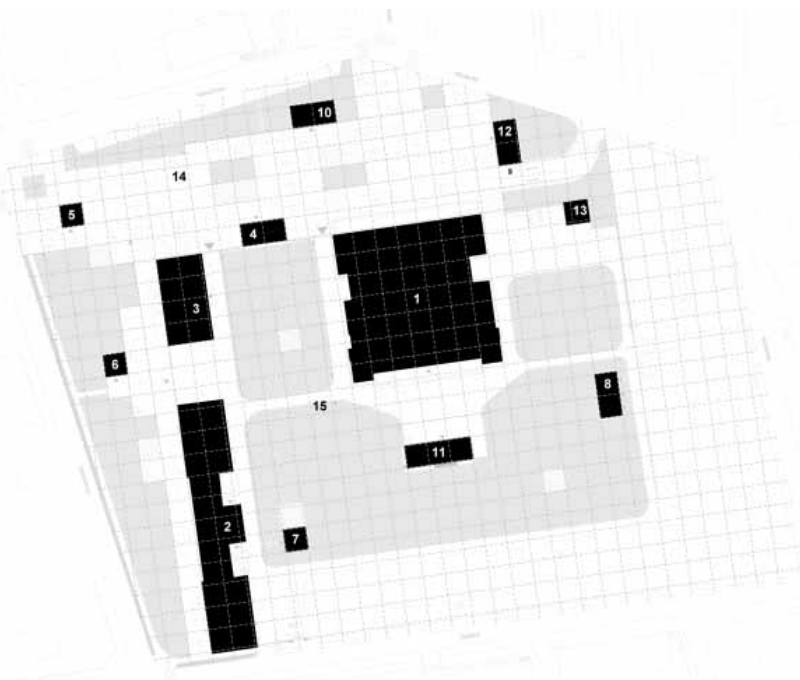

Schéma súčasného riešenia
areálu Kulturparku

Diagram of the current
plan for the Kulturpark

Foto Photo: Ján Krcho, 2013

Alezár)¹¹¹ mala byť aj ochrana parkovej úpravy a murovaného oplotenia. Návrh sa už nezaoberal ochranou objektov, ktoré neboli vo vlastníctve mesta, pôvodným objektom hlavnej budovy (hauptgebäude) a skladoom ovsa (haferdepot), okrem poznámky: „Požiadavka na zápis, vymedzená na štyri z objektov súboru, nespochybňuje kvalitu ostatných uvedených objektov, ani pôvodný celok parcely s murovaným oplotením a s parkovou úpravou s kvalitnými drevinami¹¹².“ Žiadosť o zápis do Ústredného zoznamu pamiatkového

fondy SR poslalo mesto Pamiatkovému úradu Slovenskej republiky 10. februára 2009, Krajské stredisko Pamiatkového úradu poslalo podobný podnet dokonca o deň skôr. Mesto však tento podnet čoskoro stiahlo (podľa pracovníkov Útvaru hlavného architekta) preto, lebo sa obávali, že v prípade vyhlásenia za kultúrnu pamiatku sa projektová príprava časovo skomplikuje pre následnú nevyhnutnú kooperáciu s pamiatkovým úradom), a tak sa proces vyhlásenia časti areálu pôvodne pekárne, neskôr potravinového skladu, respektíve

Areál Kulturparku, pohľad zo severozápadu

The complex of the Kulturpark viewed from the northwest

Foto Photo: Ján Krcho, 2013

Areál Kulturparku, pohľad do parku medzi budovami

The complex of the Kulturpark, view into the park between the buildings

Kulturpark, interiér bývalej budovy skladu (protiľahlá strana)

Kulturpark: interior of the former storehouse building (opposite page)

Jarošových kasární za národnú kultúrnu pamiatku zastavil. Na škodu veci sa zastavilo aj ďalšie skúmanie pamiatkových hodnôt komplexu.

Dňa 6. októbra 2009 vypísalo Mesto Košice v spolupráci s neziskovou organizáciou Košice – Európske hlavné mesto kultúry 2013 a Slovenskou komorou architektov prvé kolo medzinárodnej verejnej súťaže: Architektonicko-urbanistické riešenie Kasární – KULTURPARK, Košice. Z prvého kola architektonickej súťaže štyri návrhy postúpili do druhého kola vyhláseného 15. februára 2010. V prvom kole súťaže sa ešte

riešil areál celých kasární, v druhom kole bol už program využitia zredukovaný na objekty vo vlastníctve mesta. Víťazom súťaže sa stal Irakli Eristavi. Irakli Eristavi aj ďalší architekti z ateliéru zerozero – Pavol Šilla, Marcel Benčík, Gabriel Boženík, Milan Vlček a Silvia Šillová potom vypracovali štúdiu, projekt pre územné konanie, projekt pre stavebné konanie a realizačný projekt a, našťastie, napriek viacnásobným zmenám politického zloženia vlády a magistrátu napokon stavbu aj autorsky sledovali. Požiadavky z pozície investora voči Kulturparku určovali z referátu

ÚHA Magistrátu mesta Košíc (architekti) Martin Jerguš, Mária Kukučková a Matúš Človeček. Podľa správy Irakli Eristaviho: „Navrhované architektonické riešenie vychádza z maximálneho rešpektovania kvalít existujúceho komplexu. Budovy jasnej organizácie, geometrie, proporcií a konštrukcie ohraničujúce park so storočnými stromami. Vstup novej funkcie, programov, aktivít, vstup nových ľudí do pôvodne uzavretého areálu navrhujeme riešiť účelne a civilne, rešpektujúc pôvodné objekty i stromy v parku. Stratégiu lokalizácie nových objektov drobného merítka predurčuje mriežka. Mriežka je odpoveďou na striktnú, geometrickú povahu vojenského komplexu rakúsko-uhorského vojska. Odpoveďou na systém, je opäť len systém.

Pôvodné budovy sú hlavnými figúrami na šachovnici. Majú svoju hodnotu, vážnosť, jednoducho ‚kaliber‘. Nová štruktúra – plejáda ‚figúr s nižším kalibrom‘ obsadzuje nové pozície. Ich vizuálna prepojenosť, príslušnosť k jednotnému geometrickému systému, až fraktálna spolupodobnosť zabezpečuje jednoznačnosť a identifikovateľnosť vstupu ‚nového‘ v ‚starom‘ prostredí^{13/}.“ Z textu je čitateľné, že architektom išlo o spolupôsobenie starého s primeraným vstupom nového, čo je napokon čitateľné aj v konečnom riešení. Tolko o deklarovaných cieľoch, s ktorými vskutku nie sú žiadne problémy. Niektoré výsledky však spôsobujú menej radosti. Počas obnovy úplne zbúrali pôvodný objekt čerpadla (pumpenhaus). Po stanovení kritéria ÚHA, že všetky obnovené budovy musia dosahovať normové parametre novostavieb, boli zo všetkých pôvodných objektov osekane všetky pôvodné v omietke ťahané architektonické články a pomerne masívne tehlové múry boli zateplené hrubou vrstvou minerálnej vlny, na ktoré boli nalepené kópie pôvodných profilov. Smútok metafyziky (po zateplení zvonka už len rekonštrukcie) objektov starej kasárne doplnili architekti metafyzikou zrkadlenia okolitého prostredia (úvodný obrázok) čo sa môže zdať byť staré kliše, v skutočnosti však v proporciách menších nových objektov celkom dobre funguje. Budovy boli prerobené na účely výstav koncertných sál administratívy a ubytovania účastníkov. Na severnej strane vzniklo nové námestie s parkoviskom v podzemí, medzi objektmi je príjemný verejný park, medzi

Foto Photo: Ján Krcho, 2013

budovami sa trochu ťažšie orientuje, nie je na prvý pohľad jasné, čo je kde. Všetko sa zatiaľ nie veľmi využíva, ale dúfajme, že časom sa to zmení. Architektonické hodnoty intervencie ateliéru zerozero sú nespochybniteľné. Okrem iného si už vyslúžili nomináciu na medzinárodnú cenu za architektúru Piranesi Award 2013 a isto sa im dostane aj ďalšieho ocenenia. Do určitej miery ich už reflektovala aj miestna odborná tlač.^{14/} Zaujímavejší a poučnejší je pohľad na výsledok celku a skúsenosti v trochu širšom kontexte.

S myšlienkou adaptácie bývalého vojenského areálu na kultúrne účely zrejme nemôže byť žiaden problém. Pravdepodobne vo veľkej miere aj tejto myšlienke môžu vdačiť Košice za titul EHMK 2013. Prvé otázky sa objavujú, keď sa hodnoty v roku 2005 „znovuobjavených“ statkov začnú premieňať na drobné. Ktovie, prečo bolo pre štát dobré, predať hlavnú budovu (na pôvodných plánoch označenú ako Hauptgebäude) hlavného areálu Európskeho hlavného mesta kultúry 2013

súkromnému investorovi? Prečo je v centre EHMK 2013 ešte stále colný sklad? Prečo treba uvažovať o hodnotách architektonického súboru ako celku selektívne, podľa toho, kto je vlastníkom tej-ktorej časti? Prečo je potrebné po evidentnom preukázaní hodnôt, len preto, lebo tie neboli úradne vyhlásené za pamiatky, robiť tak, akoby tu niektoré hodnoty ani neboli? Je v tomto prípade predstavená miera energetického manierizmu pri zatepľovaní objektov prijateľná vo vzťahu k akémukoľvek architektonickému kultúrnemu dedičstvu? Alebo len práve začalo nové obdobie zhotovovania kópií architektonických článkov podobne ako tzv. vedecké reštaurovanie na konci 19. storočia, len teraz pre zmenu z tepelnoizolačných materiálov? Nie je škoda množstva odstránených častí zariadenia (zachovali sa len na fotografiách pamiatkárov), okenných výplní starých výťahov, pôvodných dverí s kovami, ktoré mohli poskytnúť aj obnoveným objektom dimenziu bytia aj v minulej dobe?

NOTES POZNÁMKY

¹ Mapa: Kassa szab. kir. város térképe, okolo roku 1885, Archív mesta Košíc (ďalej len AMK), mapy a plány III/e16.

² AMK, Technické oddelenie mesta, Kukučínova 2.

³ Tamže.

⁴ Tamže.

⁵ Tamže.

⁶ Tamže.

⁷ Tamže.

⁸ Tamže.

⁹ Gyula Wirth sa narodil v Košiciach 1. júla v roku 1881, zomrel v zajatí v Dombase v bývalom Sovietskom zväze 2. septembra 1945. Stredné školy navštevoval v Košiciach a v Levoči. Architektonické štúdiá ukončil v Bu-

dapešti, po škole absolvoval študijné cesty v Rakúsku a v Taliansku. Jeho otec bol v Košiciach stavebný podnikateľ. Od roku 1904 mal v meste architektonický ateliér. Najprv navrhoval historizujúce objekty hlavne bytové domy v 30. rokoch aj v modernom duchu. Jeho dielo je do dnešného dňa málo spracované. Bol členom viacerých spoločenských organizácií, v mnohých aj vedúcim predstaviteľom, okrem iných bol zakladateľom košickej organizácie Kresťansko-sociálnej strany a od jej založenia v roku 1919 aj jej vedúcim. <http://www.lexikon.katolikus.hu/W/Wirth.html>

¹⁰ „Mesto získalo nehnuteľnosti v kasárňach vo vtedajšej znaleckej hodnote 80 miliónov Sk (2,7 milióna eur) v roku 2005 bezodplatným prevodom od ministerstva obrany ako prebytočný majetok štátu. V roku 2009 žiadali Košice kvôli celistvosti Kulturparku ministerstvo o ďalšie 2 nehnuteľnosti (veliteľská budova a veterinárna ošetrovňa + sklady a garáže). Rezort ich ponúkol verejne na predaj. Mesto nemalo peniaze, kúpil ich investor z Košíc za 1,4 milióna eur.“ VRÁBEL, Jaroslav: Zanedbané kasárne zatraktívnia centrum Košíc. In: Korzár 6. 3. 2013. <http://kosice.korzar.sme.sk/c/6723458/zanedbane-kasarne-zatraktivnia-centrum-kosic.html#ixzz2miCgKQHS>

11 Poznanky o areáli skladov zhrnuli v publikácii: KLADEKOVÁ, Viera – ALEZÁR, Kamil – MOKRIŠ, Radoslav: Kasárne – Kulturpark. Pamiatky a múzeá, 2013, 3, s. 52 – 55.

12 ODBORNÁ POMOC VLASTNÍKOVI: MESTU KOŠICE, Podnet pre návrh na vyhlásenie štyroch objektov zo súboru zásobovacích skladov s pekárňou a vodárňou kasární Kapitána Jaroša Kukučínova – Mlynárska – Vodská – Skladná – Rastislavova ulica v Košiciach za národné kultúrne pamiatky na zápis do Ústredného zozna-

mu pamiatkového fondu SR, Viera Kladeková, Vladimír Sobota a Kamil Alezár (Košice, jún 2008, január 2009) rukopis v Archíve KPU Košice.

13 Z technickej správy projektu popis architektonického riešenia.

14 Pozri <http://www.pida.si/piranesi%20exhibition%20-%20nominees%202013.htm> aj BACOVÁ, Andrea: Kulturpark Košice, zerozero, kult kultúry v kultúrparke. Arch 18, 2013, 10, s. 26 – 33.